

ICOHTEC BRAȘOV – TEKNOLOGIAN HISTO- RIAA KARPAATEILLA

Aaro Sahari

ICOHTECin (International Committee for the History of Technology) vuosittainen tapaaminen pidettiin 29.7.–3.8.2014 Romaniassa. Brașovin kaupungissa näkyvät yhtäläillä sen keskiaikaiset saksalaisjuuret kuin 1900-luvun jälkipuoliskon nopean teollistumisen jäljet. Paikallinen, hurmeinen populaarimytologiakaan ei tästä Transilvanian kaakkoisnurkan laaksosta ollut kaukana. Dracula ei tosin kongressissa vierailut, sillä teemana oli teknologia muutoskausina ja yhteiskunnallisten murrosten osana. Kommunistisen kauden teolliset suhteet länteen olivatkin yksi konferenssin pääaiheista.

TEKNOLOGIAA TUTKIMASSA MUUTTUVASSA EUROOPASSA

Heinäkuun helleaallon paahtaessa Manner-Eurooppaa Italiasta Itämeren rannoille teknologian historian tutkijat kerääntyivät Transilvaniaan Brașovin historialliseen kaupunkiin vaihtamaan ajatuksia teknologian suurista muutoksista, murroksista ja rajat ylittävistä vuorovaikutussuhteista. Kyseessä oli kansainvälisen teknologian historian komitean neljäskymmenesensimmäinen konferenssi. Romaniaan oli saapunut tutkijoita paitsi ympäri Eurooppaa myös hyvä joukko Amerikoista ja Aasiasta. Isäntämaan tutkijat olivat myös joukolla hyödyntäneet mahdollisuuden ajatustenvaihtoon vieraidensa kanssa. Konferenssin juhlaesitelmän, Melvin Kranzberg -luennon pito olikin varattu Brașovista kotoisin olleelle ja Ranskassa sekä Yhdysvalloissa pitkään vaikuttaneelle

emeritusprofessorille ja Romanian entiselle EU-ministerille Alexandre Herlealle. Hän satoi esitelmässään konferenssin aiheet Euroopan historian suuriin yhteisiin tarinoihin keskiajan oppineistosta nykyunioniin. Muutenkin Romanian vahva historiallinen yhteys läntiseen Eurooppaan näkyi selvästi tarjonnassa ja osa esitelmistä pidettiin ranskaksi.

AKATEEMINEN OHJELMA

Teknologian historia murroskausina ja muutoksen osana on itsessään hyvin laaja aihe, mikä näkyi myös konferenssin akateemisessa ohjelmassa. Neljän päivän aikana pidettiin yli neljäkymmentä eri teemoihin jaettua seminaaria ja niissä yli sata esitelmää. Transilvanian yliopiston kirjasto- ja opetuskeskus Aula oli kokonaisuudessaan varattu konferenssin käyttöön, minkä ansiosta samanaikaisesti oli käynnissä neljä eri sessiota. Eri teemojen, näkökulmien ja metodien välillä riitti näin valittavaa ja moni mielenkiintoinen esitelmä jäi kuulematta.

Konferenssin ohjelma käsitteli monenlaisia muutoskausia ja teknologiaa yhtäläillä muutostekijänä kuin muuttuvaan yhteiskuntaan sopeutuvana voimana. Otsikoksi valittu *Technology in times of transition* tarjosi mahdollisuuden monenlaisiin tulkintoihin aiheesta, tarkastelutavasta ja aineistoista riippuen. Idän ja lännen väliset aiheet nousivat esille laajan osallistujakunnan takia mutta mahdollisesti myös kansainvälisten suhteiden viimeaikaisten muutosten vuoksi. Vaikka esitelmää riitti monista kylmään sotaan liittymättömistä aiheista, olivat lukuisat oivaltavat esitelmät osoitus siitä, että lähihistoriassa riittää vielä paljon tutkittavaa erityisesti teknologian saralla. Näkökulmien vaihdellessa sotilaallisista murroksista teollisen kulttuurimaiseman uusiokäyttöön ei tämän selvempää punaista lankaa kannata ohjelmasta punoa. Tätä vastoin voi ohjel-

Braşovin kylmän sodan aikaisen radiomaston juurelle johtaa keskiaikaisen kaupunginportin luota suosittu lenkkipolku. Maisemia pääsee ihailemaan myös köysiradan avulla. Kuva: Aaro Sahari.

masta nostaa esiin laajempia itsenäisiä kokonaisuuksia.

ICOHTECin perustamisajatuksena 1960-luvulla oli tutkimusyhteistyö idän ja lännen välillä. Tämä perinne oli vahvasti esillä ensimmäisen konferenssipäivän teemakokonaisuudessa idän ja lännen välisen teknologiavaihdosta kylmän sodan aikana. ICOHTECin puheenjohtajana kuluvan vuoden alusta toiminut professori Timo Myllyntaus alusti laajaa teemaa esittelemällä erilaisia poliittistaloudellisia kanavia idän ja lännen yhteistyössä. Tällainen valtioiden rajat, teollisuuden alat ja teknologiset yksityiskohdat ylittävä kokonaiskuva on ilmeisen tarpeellinen laajempia yhteiskunnallisia vuorovaikutusprosesseja hahmotettaessa.

Se tarjoaa myös hyvän keinon sitoa tapauskohtaiset tutkimukset yleiseen historiaan luoden eri aiheiden tutkijoille yhteisen käsittejärjestelmän teknologisen vuorovaikutuksen mekanismeista.

Tämän yleisen alustuksen jälkeen kuultiin esitelmää metsäteollisuusteknologian, laivanrakennuksen, maantiekuljetusten logistiikan ja öljypolitiikan itä-länsisuhteista. Hyvin erilaisten teemojen väliltä löytyi mielenkiintoisia yhteyksiä, jotka korostavat edelleen tarvetta tutkia eri teknologiat ja kahdenkeskeiset vuorovaikutussuhteet ylittäviä muuttujia. Tohtori Roberto Cantonin esitelmä läntisistä reaktioista Neuvostoliiton 1950- ja 1960-lukujen öljypolitiikkaan on esimerkiksi tärkeä taustatekijä suomalais-

Branin linna suojelee Karpaattien yli etelästä Braşoviin johtavaa solaa. Legendan mukaan Vlad Tepes vietti yhden yön linnan tyrmässä. Romanian kuninkaat tätä vastoin asuivat Branissa vielä 1920-luvulla. Kuva: Aaro Sahari.

sen laivanrakennusteollisuuden, erityisesti Rauma-Repolan, kasvanutta tankkerituotantoa tarkasteltaessa. Tästä aiheesta kuultiin väitöskirjaa tekevien Saara Matalan ja Aaro Saharin esitelmät.

Konferenssin osana järjestettiin yhdeksäs vuosittainen sotilasteknologian sosiaalihistoriallinen tapaaminen. Kuuden erillisen session aikana esitetyissä lukuisissa esitelmissä aihekokonaisuutta lähestyttiin lukuisista näkökulmista. Keskiviikkona esille nostettiin teollistumisen ja uusien teknologioiden vaikutus sodankäyntiin 1800-luvun puolivälistä ensimmäiseen maailmansotaan. Tohtori Yoel Bergman kävi läpi suhtautumista nitroselluloosaan Yhdysvaltain sisällissodassa, ja jatko-opiskelija Ryan Patterson esitteli varhaisia konekivääreitä niiden ympärillä käydyin sotilaallisammattillisen keskustelun valossa. Torstaina päästiin miettimään 1900-luvun asevoimien kalustokysymyksiä ja sotilaiden suhdetta muuttuvaan

teknologiaan Norjasta Tyynellemerelle.

Professori Hans-Joachim Braun avasi esityksessään nimikaimansa, saksalaisen hävittäjä-ässä ja Afrikan tähdeksi kutsutun Hans-Joachim Marseillen elämän avulla lentäjän ja tämän lentokoneen keskinäistä vuorovaikutussuhdetta. Muutenkin monet esitelmöitsijät hakivat uudenlaisia tulkintoja ja merkityksiä teknologialle kylmän sodan nousukauden ja jälkiteollisen ympäristökriisin ristipaineessa. Oli kyseessä sitten maalaismaiseman muutos nopean teollistumisen takia, kuten tohtori Markku Norvasuo ja tutkija Mikko Mälkki kertoivat esitelmässään Pansion–Pernon alueen kehittämistä, tai teollisten raja-alueiden uudelleenkäyttö turismiin, mistä professori Todd Shallat puhui, on ilmeistä, että aikamme nopeat muutokset heijastuvat tutkijoiden valintoihin ja näkökulmiin. Uusiokäyttö ja yllättävät seuraamukset puhuttavat ja pakottavat meidät arvioimaan kehitystä monipuolisemmin.

Kansainvälinen konferenssi oli innostanut romanialaiset isännät ja tutkijat järjestämään lukuisia esitelmiä maan historiasta. Maan teknologisen kehityksen historian keskeisiä murroksia 1800-luvulta nykyaikaan käsiteltiin erillisessä, lukuisia sessioita sisältäneessä kokonaisuudessa, mutta esitelmiä riitti silti runsaasti muihin teemakokonaisuuksiinkin. Romanian terveydenhoidon teknologian kehitystä ja teollisuuden kehitystä käsiteltiin näin erikseen.

Neljään päivään mahtui paljon aiheita teknologian historiasta ympäri maailmaa. Kuten yllä esitellyistä aiheista käy ilmi oli kylmän sodan rajalinja ja sen katoaminen yksi keskeinen käsitely muutosteema. Sen rinnalla teollisen kauden loppuminen ja tietoyhteiskunnan nousu herättivät ansaittua keskustelua. Molemmassa laajoissa teemoissa on yleisteoksien ja suurten kertomusten jälkeenkin vielä paljon tutkittavaa, mistä konferenssissa esitetyt uudet näkökulmat teknologian historiaan loivat kiehtovia avauksia. Esitellyistä esimerkiksi tietotekniikan, ihme- sekä terroriaseiden ja ympäristönsuojelun tutkimuksessa yhdistyvät nimittäin teknologian, sosiaalishistorian ja yhteiskuntavastuun tutkimuksen rajat ylittävät ja eri näkökulmia yhteen kurovat synteetit.

MUU OHJELMA

Konferenssiohjelmaan oli suunniteltu varsin paljon iltaohjelmaa. Tiistai-iltana pidettiin konferenssipaikalla vastaanotto ennen varsinaisen ohjelman alkua seuraavana aamuna. Keskiviikkona vuorossa oli taas Braşovin kaupungin vastaanotto. Molemmat illanvietot olivat sopivia tilaisuuksia antautua keskusteluille ja tavata ihmisiä. Torstain kansanmusiikki-iltama tätä vastoin nosti etualalle Suomessakin ruotsinlaivoilla tutuksi tulleen romanialaisen perinnesäntämusiikin.

Musiikki on tietenkin tärkeä osa ICOHTECin perinteitä ja perjantaina olikin vuorossa jazz-ilta, jossa tutkijat ja paikalliset

muusikot pääsivät irrottelemaan ja improvisoimaan yhdessä. Konferenssin musiikkiohjelma oli järjestetty aivan kaupungin historiallisessa keskustassa lähellä hotelleja ravintolakorttelissa ja osanotto olikin vilkasta. Runsas tarjonta tietenkin tarkoitti sitä, että varsinainen konferenssi-illallinen jäi viimeiseen iltaan lauantaille. Pitopaikaksi oli valittu metsästysravintola vuoristossa. Perinteisen romanialaisen tavan mukaan tarjolla oli lihaa jotakuinkin sen kaikissa kuviteltavissa olomuodoissa.

Transilvaniassa käydessä ei voi välttyä alueen historian suurhahmolta Vlad Tepešiltä. Konferenssin vaihtoehtoisista puolipäiväretkistä tosin vain yksi suuntautui merkittävään Dracula-turismien kohteeseen, Branin linnaan Braşovista länteen. Vuoristolinnan yhteys todelliseen sotapäällikköön tai kuvitteelliseen vampyyriin on vähäinen mutta sen historiallinen merkitys kaupungin puolustukselle kristityn Euroopan rajalla taas sitäkin merkittävämpi. Vaihtoehtoisesti konferenssivieraat saattoivat vierailla keskiaikaisissa Prejmerin ja Rasnovin linnnoitetuissa kylissä Branin ja Braşovin välillä avautuneen laakson reunalla tai käydä tutustumassa paikalliseen helikopteritehtäseen perustettuun tutkimus- ja tuotekehityskeskukseen. Vuorten helmassa maanosan muinainen raja idän ja lännen välissä oli kokoajan läsnä ja Romanian rooli maanosan historiassa näin helppoa havaita.

SEURAAVA TAPAAMINEN

ICOHTEC:n seuraava tapaaminen järjestetään Israelissa elokuussa 2015. Teemana on alustavasti korkean teknologian historia sosiokulttuurisessa kontekstissa.

Aaro Sahari on merihistoriantutkija ja tekee väitöskirjaa suomalaisen laivanrakennusteollisuuden kehityksestä ja valtion meripolitiikasta Helsingin yliopistossa.